

УДК 355.233.2:796 (075.8)

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ЗАСОБАМИ ВІЙСЬКОВО-СПОРТИВНИХ БАГАТОБОРСТВ

Владислав Откидач, Віталій Золочевський, Євген Куришко

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Анотації:

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі боєздатність Збройних Сил України забезпечується також високим рівнем військово-професійної підготовки офіцерського складу, якістю та динамічністю освітнього процесу у військових закладах вищої освіти. Система військової освіти як основне джерело підготовки та комплектування Збройних Сил України є невід'ємною складовою сектору безпеки і оборони країни з одного боку, та підсистемою загальнодержавної освіти України з іншого. На думку провідних дослідників військової освіти (М. Нещадим, В. Телелим, С. Полторак, Ю. Приходько), ця система у багатьох розвинутих країнах світу має вигляд корпоративної системи підготовки військових фахівців, призначення яких – виконання завдань, зумовлених специфікою функціонування збройних сил і потребою їх застосування в конкретних умовах (операціях). **Мета дослідження** – вивчити літературні джерела та керівні документи щодо організації спеціальної фізичної підготовки курсантів для визначення шляхів формування психофізіологічної готовності курсантів до майбутньої військово-професійної діяльності засобами військово-спортивних багатоборств. **Методи дослідження:** теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел, спеціальної науково-методичної літератури з фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки.

Результати роботи та ключові висновки. Аналіз сучасного стану розвитку системи фізичної підготовки військовослужбовців дозволяє зробити висновки про недостатню дослідженість аспектів формування психофізіологічної готовності курсантів до майбутньої військово-професійної діяльності. Що актуалізує необхідність дослідження питань щодо оптимізації спеціальної фізичної підготовки курсантів шляхом використання засобів військово-спортивного багатоборства.

Ключові слова:

військово-спортивні багатоборства, фізичне виховання, курсанти, фізична підготовка, спеціальна фізична підготовка, військовослужбовці.

Theoretical Analysis of Organization of Special Physical Preparation of Students by Means of Military Sporting All-Round

Actuality of research theme. At the present stage, the combat capability of the Armed forces of Ukraine is provided a high level of military-professional preparedness of officers, the quality and dynamism of the educational process in the military institutions of higher education. The system of military education as a major source of training and recruitment to the Armed Forces of Ukraine is an integral component of the security sector and defense of the country on the one hand, and a subsystem of the national education of Ukraine on the other. According to leading researchers military education (N. Neshchadim, V. Tellem, S. Poltorak, J. Prikhodko), this system in many developed countries of the world has the form of a corporate system of training of military specialists, the purpose of which – the tasks due to the specificity of functioning of the armed forces and the need for their application in specific conditions (operations). **The purpose of the study** – to study literary sources and guidelines on the organization of special physical preparation of students to determine the ways of forming of the psychophysiological readiness of cadets for future military-professional activities by means of military-sporting all-round. **Research methods:** theoretical analysis and generalization of literary sources, special scientific and methodological literature on the physical education and special physical training.

Job performances and key conclusions. Analysis of the current state of development of system of physical preparation of military personnel allows making a conclusion about the lack of research into the physiological aspects of formation of readiness of cadets for future military profession. This actualizes the need to investigate the issue of optimization of special physical training of cadets through the use of all-round sports equipment.

military-sports-round, physical education, cadets, physical training, special physical training, military personnel.

Теоретический анализ организации специальной физической подготовки курсантов средствами военно-спортивных многоборств

Актуальность темы исследования. На современном этапе боеспособность Вооруженных Сил Украины обеспечивается также высоким уровнем военно-профессиональной подготовки офицерского состава, качества и динамичности образовательного процесса в военных заведениях высшего образования. Система военного образования как основной источник подготовки и комплектования Вооруженных Сил Украины является неотъемлемой составляющей сектора безопасности и обороны страны с одной стороны, и подсистемой общегосударственной образования Украины с другой. По мнению ведущих исследователей военного образования (Н. Нещадим, В. Телелим, С. Полторак, Ю. Приходько), эта система во многих развитых странах мира имеет вид корпоративной системы подготовки военных специалистов, назначение которых – выполнение задач, обусловленных спецификой функционирования вооруженных сил и необходимости их применения в конкретных условиях (операциях). **Цель исследования** – изучить литературные источники и руководящие документы по организации специальной физической подготовки курсантов для определения путей формирования психофизиологической готовности курсантов к будущей военно-профессиональной деятельности средствами военно-спортивных многоборств. **Методы исследования:** теоретический анализ и обобщение литературных источников, специальной научно-методической литературы по физическому воспитанию и специальной физической подготовке.

Результаты работы и ключевые выводы. Анализ современного состояния развития системы физической подготовки военнослужащих позволяет сделать вывод о недостаточности исследования аспектов формирования психофизиологической готовности курсантов к будущей военно-профессиональной деятельности. Что актуализирует необходимость исследования вопроса по оптимизации специальной физической подготовки курсантов путем использования средств военно-спортивных многоборств.

военно-спортивные многоборства, физическое воспитание, курсанты, физическая подготовка, специальная физическая подготовка, военнослужащие.

Постановка проблеми. Корінні зміни у поглядах на Національну безпеку країни, тривала гібридна війна на сході України, реформування системи вищої освіти у відповідності до «Болонського процесу» – ці фактори зумовлюють потребу реформування системи підготовки офіцерських кадрів у Збройних Силах України. Після приєднання нашої держави у травні 2005 року до Європейського інтеграційного процесу в галузі вищої освіти постала необхідність трансформації військової освіти у трьохступеневу систему підготовки: «бакалавр – магістр – доктор філософії (кандидат наук)» [1].

Підвищення продуктивності освітнього процесу, на думку дослідників, потребує вирішення проблем формування фахової компетентності майбутніх офіцерів за рахунок детального аналізу, усвідомлення та осмислення складових даного виду компетентності, а також визначення певного арсеналу умінь та навичок, що мають бути сформовані у курсанта в процесі навчання. Проблемам компетентнісного підходу в освіті присвячено багато сучасних досліджень – В. Байденка, Г. Єльнікова, Е. Зеєра, О. Овчарука, А. Хуторського, В. Ягупова, В. Радкевича, А. Литвина, О. Рибчука, К. Рудницької [2–6].

У цих працях визначено основні аспекти професійної компетентності як провідного компоненту якості професійної підготовки фахівця до сучасних вимог часу.

Проте у педагогічній літературі, на наш погляд, недостатньо уваги приділено проблемі формування певної складової професійної компетентності офіцера пов'язаної із психофізіологічною готовністю майбутнього фахівця до ведення безпосередніх бойових дій у сучасних умовах (у тому числі в умовах гібридної війни). Досвід бойових дій в Операції Об'єднаних сил (ООС) та Антитерористичній операції (АТО) на сході України довів необхідність розвитку та удосконалення військово-прикладних фізичних навичок військовослужбовців з пересування на полі бою, подолання природних та штучних перешкод у повному спорядженні та засобах балістичного захисту, ведення вогню зі стрілецької зброї з різних положень вдень і вночі, метання гранат, ближнього бою (в особливості рукопашного бою).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз сучасних досліджень у галузі фізичної підготовки курсантів військових закладів освіти (О. Піддубний, 2003–2005; К. Пронтенко, 2009; С. Романчук, 2012; О. Ольховий, А. Маракушин, Ф. Попов, 2012; В. Паєвський, 2012; В. Кирпенко, 2014; А. Одеров, 2014; І. Овчарук, 2008–2014; Т. Круцевич, 2012–2016; С. Федак, 2010–2014; В. Климович, 2012–2016; А. Яворський, 2014–2016; М. Корчагін, 2014–2017; В. Мельник, М. Данилюк, П. Поцілуйко, 2017) доводить, що завдання формування психофізіологічної готовності офіцерів до майбутньої військово-професійної діяльності має вирішуватись за допомогою низки навчальних дисциплін професійно-орієнтованої (військово-професійної) підготовки, однією з яких є спеціальна фізична підготовка [7–13].

Проте, на наш погляд, у науковій літературі недостатньо висвітлені засоби, за допомогою яких можливо сформувати психофізіологічну готовність курсантів до ведення безпосередніх бойових дій у сучасних умовах (у тому числі в умовах гібридної війни), що актуалізує необхідність вивчення стану дослідження питання організації спеціальної фізичної підготовки курсантів засобами військово-спортивних багатоборств.

Мета дослідження – аналіз та узагальнення літературних джерел і керівних документів щодо організації спеціальної фізичної підготовки курсантів для визначення шляхів формування їх психофізіологічної готовності до майбутньої військово-професійної діяльності засобами військово-спортивних багатоборств.

Матеріал і методи дослідження. Було опрацьовано та проаналізовано 106 літературних джерел за напрямками: теорія методика фізичного виховання та спорту; система військової освіти, як основне джерело підготовки та комплектування Збройних Сил України; фізична підготовка курсантів військових закладів освіти; спеціальна фізична підготовка військовослужбовців різних військових спеціальностей; психофізіологічна готовність військовослужбовців до професійної діяльності; шляхи розвитку та удосконалення системи фізичної підготовки у Збройних Силах України.

Методи дослідження – теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел з педагогіки та психології, спеціальної науково-методичної літератури з фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки.

Результати дослідження. За останні десять років питанням спеціальної фізичної підготовки військовослужбовців різних військових спеціальностей було присвячено багато наукових досліджень: О. Піддубного, 2003–2009; В. Красоти, 2006; І. Овчарука, 2008–2014; В. Паєвського, 2012;

Т. Круцевич, 2012–2016; С. Федака, 2010–2014; В. Климовича, 2012–2016; А. Яворського, 2014–2016; М. Корчагіна, 2014–2017; В. Мельника, М. Данилюка, П. Поцілуйка, 2017; О. Камаєва, 2018; В.Откидача, 2018-2019 та ін. [10, 13–19]. Метою цих праць було обґрунтування програм розвитку та удосконалення спеціальних фізичних якостей відповідно до профілю військово-професійної діяльності. Проте дослідники О.Коkun, 2007; О. Гусак, 2012; В. Кирпенко, 2014; А. Одерова, 2014; К. Пронтенко, 2016; О. Ольховий, М. Корчагін, В. Откидач, 2019 зазначають, що на сьогодні недостатньо вивченими є засоби формування психофізіологічної готовності курсантів до бойової діяльності, як складової професійної компетентності майбутнього офіцера [20–25].

Праці В. Афоніна, А. Одерова, М. Кузнецова, О. Борознюка, Г. Дзвоника, О. Кокуна дозволяють розширити уявлення про психофізіологічну готовність військовослужбовців до професійної діяльності та визначити її складові: фізичну готовність, готовність провідних когнітивних функцій, адаптаційну готовність, інформаційну готовність та психологічну стійкість, взаємодія яких забезпечує підтримання оптимальної працездатності фахівця та високоефективне здійснення ним професійної діяльності [15–17, 23].

У збройних силах провідних держав НАТО (США, Німеччина, Франція, Великобританія) розробляються концепції фізичної готовності, спрямовані на розвиток у військовослужбовців необхідних психофізичних якостей і військово-прикладних навичок, які забезпечують ефективне виконання бойових завдань за призначенням. Так, відповідно до Концепції повної фізичної готовності збройних сил США (Complete Physical Readiness) базовою складовою частиною повної бойової готовності (Complete Combat Reading) поряд із технічною і психологічною готовністю є «повна фізична готовність», яка характеризує конкретний фізичний стан військовослужбовця, що відповідає вимогам сучасного бою і дозволяє йому успішно виконувати бойове завдання відповідно до бойового призначення. Повна фізична готовність полягає в здатності військовослужбовців і підрозділів виконувати бойові завдання в екстремальних умовах на фоні фізичного і психологічного стресу [18, 22, 23].

Формування фізичної готовності військовослужбовців армій країн-членів НАТО до бойової діяльності спрямовано на розвиток найбільш важливих у військовій справі фізичних (силова та загальна витривалість, швидкість, спритність) і психічних (стійкість, наполегливість, самовладання, сміливість, рішучість, згуртованість) якостей, а також необхідних військово-прикладних навичок. Підвищення прикладності фізичної підготовки військ країн НАТО здійснюється за рахунок створення спеціалізованих комплексів військово-прикладних вправ, які пов'язані з небезпекою та ризиком, створення режиму фізичних і психологічних навантажень, які відповідають рівню напруження військовослужбовців в умовах реальних бойових дій, проведення командних та індивідуальних змагань з військово-прикладних видів спорту [22, 23].

Аналіз наукових праць з питань забезпечення психофізіологічної готовності військовослужбовців до майбутньої військово-професійної діяльності свідчить про різноплановість наукових підходів до формування цієї складової професійної компетентності офіцерів. Проте, на наш погляд, в науковій літературі недостатньо висвітлені засоби, за допомогою яких можливо сформувати психофізіологічну готовність курсантів до ведення безпосередніх бойових дій в сучасних умовах (у тому числі в умовах гібридної війни).

Бойовий досвід участі військ (сил) Збройних Сил України в зоні проведення ООС (АТО) показав, що в умовах ведення бойових та стабілізаційних дій військово-професійна діяльність військовослужбовців супроводжується впливом на їх організм несприятливих факторів військової служби на фоні надмірних психофізичних навантажень. Що спричинено обмеженням рухової активності під час виконання тактичних дій в обороні (неможливість відкритого пересування, необхідність носіння засобів захисту: бронежилет, шолом балістичний); додатковим впливом при експлуатації військової техніки фізичних і хімічних чинників (шуму, вібрації, різноспрямованих прискорень, продуктів горіння ПММ, порохових газів); постійним перебуванням у стані високої емоційно-психологічної напруги (загроза життю, підвищена відповідальність за виконання

завдання, дефіцит часу при прийнятті рішень тощо). Несприятливі фактори військової служби та надмірні психофізичні навантаження спричиняють патологічні зміни фізіологічних функцій основних систем організму військовослужбовців, збільшують стомлення, уповільнюють реакцію, знижують розумову та фізичну працездатність і, тим самим, призводять до значного зниження боєготовності особового складу [10, 20, 21].

В умовах участі військ (сил) Збройних Сил України в ООС (АТО) пріоритетним напрямом фізичної підготовки визначено формування військово-прикладних навичок та вмінь військовослужбовців з рукопашної підготовки, подолання природних і штучних перешкод, прискореного пересування по пересіченій місцевості в повному спорядженні, метання гранат, плавання в обмундируванні зі зброєю тощо.

Необхідність забезпечення фізичної готовності військовослужбовців до реалізації набутих бойових спроможностей в умовах бойових дій на фоні тривалих психофізіологічних навантажень актуалізує потребу розробки та застосування ефективних засобів і методів спеціальної фізичної підготовки у процесі професійної підготовки військових фахівців Збройних Сил України.

На наш погляд, в умовах сьогодення ефективним засобом формування військово-прикладних навичок військовослужбовців та забезпечення їх психофізичної готовності до бойової діяльності є військово-спортивні багатоборства (ВСБ).

Військово-спортивні багатоборства – це спортивно-технічний і прикладний вид спорту, створений в кінці 90-х років в Україні. Входить до «Переліку видів спорту, що визнані в Україні» та є не олімпійським видом спорту [25].

Військово-спортивні багатоборства включають дві дисципліни: «Бойове двоєборство» та «Військово-прикладне семиборство».

«Бойове двоєборство» включає розділи:

- всестильовий бій (володіння прийомами за допомогою ударної і кидкової техніки з використанням елементів боротьби, боксу та східних єдиноборств (карате та ін.));

- стрільба з пневматичної гвинтівки ПГ – 1 на відстань 10 м по мішені. Здійснюється трьома пострілами в положенні лежачи з упору. Відведений на стрільбу час – 5 хв.

Всестильовий бій проводиться за такими версіями:

- Б-1 – легкий контакт (не допускається проведення ударів і кидків, які можуть призвести до нокдауну або нокауту);

- Б-2 – дозований контакт (проводяться з контрольованою силою удару (кидка), тобто допускаються удари (кидки), які не призводять до нокауту);

- Б-3 – повний контакт (проводяться без обмеження сили ударів (кидків), без нанесення ударів колінами і ліктями) з 14 років;

- Б-4 – повний контакт (проводяться без обмеження сили ударів (кидків), з нанесенням ударів колінами і ліктями по корпусу) з 18 років;

- Б-5 – попарна демонстрація техніки самозахисту, що мають бути продемонстровані кожним учасником. Перша половина продемонстрованої техніки самозахисту застосовується проти дій умовного противника без зброї, друга – проти дій зі зброєю;

- Б-6 – демонстрація формальних технічних комплексів (індивідуальний вид програми).

Учасники змагань, які виступають за версією Б-6, змагаються у двох напрямках:

- Б-6 msac – стильовий напрям бойового двоборства. Змагання проводяться у вигляді демонстрації формального технічного комплексу стилю бойового двоборства в індивідуальному виконанні. Основним принципом в оцінюванні є виявлення технічних помилок у техніці цього комплексу;

- Б-6 all styles – різностильовий напрям. Змагання проводяться у вигляді демонстрації традиційних формальних технічних комплексів, що представляють різні стилі єдиноборств у індивідуальному виконанні без зброї.

«Військово-прикладне семиборство» включає такі розділи:

- плавання 50 метрів;
- стрільба з пневматичної гвинтівки ПГ-1;
- біг на 100 та 3000 м;
- підтягування на перекладині;
- подолання смуги перешкод;
- метання імітаційних гранат.

В Україні ВСБ розвиває та популяризує Громадська організація «Всеукраїнська Федерація військово-спортивних багатоборств» (ВФВСБ), яка була створена 8 лютого 2000 року на базі Федерації військово-прикладного спорту Харківської області (zareestrovana 31.01.1997 p.).

У 2005 році ВФВСБ стала одним із засновників Міжнародного Союзу громадських організацій «Розвитку військово-спортивних багатоборств», яка з 2019 року має назву «Громадська спілка «Міжнародна організація військово-спортивних багатоборств».

Дискусія. Аналіз та узагальнення літературних джерел і керівних документів щодо організації спеціальної фізичної підготовки курсантів дає підстави свідчити про те, що:

- на сучасному етапі розвитку системи фізичної підготовки військовослужбовців існує велика кількість різнопланових підходів до формування психофізіологічної готовності курсантів до майбутньої військово-професійної діяльності, як складової професійної компетентності офіцерів;
- аналіз зазначених підходів до формування психофізіологічної готовності курсантів доводить, що це завдання має вирішуватись за допомогою низки навчальних дисциплін професійно-орієнтованої (військово-професійної) підготовки, одною з яких є спеціальна (або спеціалізована) фізична підготовка;
- досвід бойових дій в антитерористичній операції на сході України дає підстави свідчити про необхідність розвитку та удосконалення у майбутніх офіцерів військово-прикладних фізичних навичок відповідно до профілю професійної діяльності;
- аналіз змісту фізичної підготовки армій провідних країн світу (Росія, США, Німеччина, Велика Британія) та стрімко прогресуючих країн НАТО (Румунія, Польща, Литва, Латвія) доводить необхідність використання засобів військово-прикладних видів спорту в системі військової освіти.

Звернувшись до праць науковців Г. Новодерьожкіна, О. Ольхового, 2012; Т. Круцевич, 2012; Є. Анохіна, С. Романчука, 2012; В. Паєвського, 2012; О. Костенка, 2014; В. Кирпенка, 2014; А. Жембровського, 2014; О. Лойка, 2015; О. Ролюка, А. Петрука, 2016; М. Корчагіна, 2018, ми виявили велику кількість засобів спрямованої фізичної підготовки, які позитивно впливають на успішність професійної діяльності військовослужбовців [7, 8, 12, 13, 24, 25].

Але необхідно зауважити, що всі ці наукові дослідження, на наш погляд, були проведені без достатнього врахування досвіду використання військово-прикладних видів спорту для формування психофізіологічної готовності військовослужбовців. Це підтверджує отримані нами результати теоретичного аналізу щодо стану дослідження питання організації спеціальної фізичної підготовки курсантів засобами військово-спортивних багатоборств.

Висновки та перспективи подальших досліджень:

1. Аналіз сучасного стану розвитку системи спеціальної фізичної підготовки військовослужбовців дозволяє зробити висновок про недостатнє дослідження аспектів формування психофізіологічної готовності курсантів до майбутньої військово-професійної діяльності, що обумовлює детальне вивчення цієї теми.
2. Нагальна потреба розвитку та удосконалення у майбутніх офіцерів військово-прикладних фізичних навичок відповідно до профілю професійної діяльності, враховуючи досвід участі військ (сил) в ООС (АТО) на сході України, актуалізує необхідність ретельного дослідження питання щодо оптимізації спеціальної фізичної підготовки курсантів шляхом використання засобів військово-спортивного багатоборства.

Список літературних джерел

1. Телелим В., Тимошенко Р., Приходько Ю. Військова освіта в системі безпеки та оборони. Наука і оборона. 2013. № 4. С. 21–28.
2. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи // Бібліотека з освітньої політики. Київ: К.І.С. 2004. 112 с.
3. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход // Образование и наука. Вып. 3. 2004.
4. Литвин А. В., Мамрич С. А. Удосконалення методики навчання спеціальних предметів у ступеневій професійній підготовці фахівців. Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. 2003. № 9. С. 123–129.
5. Рудницька К. В. Компетентнісний підхід як основа модернізації вищої освіти // Всеукр. наук.-практ. конф. студ. і молодих вчен. (7–8 жовт. 2011 р. – Хмельницький) ХНУ, 2011. С. 63–64.
6. Радкевич В. Науково-методичне забезпечення розвитку професійної освіти і навчання: результати і перспективи // Професійно-технічна освіта. 2011. № 2. С. 9.
7. Ольховий О. М., Панченко П. В., Піддубний О. Г., Білуха В. М., Корчагін М. В., Маракушин А. І., Новодербожкін Г. В. Фізична підготовка в Повітряних Силах Збройних Сил України: навч. посіб. Х: ХУПС, 2006. – 261 с.
8. Таран В. С., Романчук С. В. Совершенствование профессионально-прикладной физической подготовки курсантов высших военных учебных заведений. Педагогика, психология та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наук. монографія. За ред. С. С. Єрмакова. – Х. 2007. № 12. С. 130–133.
9. Ольховий О. М. Теоретико-методичні основи професійно-спрямованої фізичної підготовки курсантів ВВНЗ ЗС України: монографія. Х. : ХУПС. 2012. 286 с.
10. Откидач В. С., Золочевський В. В., Яцун А. В., Яровий М. В. Підтримання фізичної працездатності особового складу механізованих підрозділів в зоні АТО // матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 29–30 лист. 2017. Київ : НУОУ. 2017. С. 144–146
11. Поддубний О. Г., Сухорада Г. Н., Кирпенко В. Н. Дифференциальный подход к физической подготовке военнослужащих различных профессиональных групп в зависимости от условий и требований военной-профессиональной деятельности к их физическому состоянию // Физическое воспитание студентов. 2009. № 2. С. 79–83.
12. Романчук С. В. Фізична підготовка курсантів військових навчальних закладів Сухопутних військ ЗС України : монографія. Л. : АСВ, 2012. 367 с.
13. Паевский В. В., Шевченко О. А. Роль физической подготовки в совершенствовании задач и функциональных особенностей учебно-боевой деятельности личного состава подразделений ППО Сухопутных войск // Педагогика, психология та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту: зб. наук. пр. за ред. С. С. Єрмакова. Х. 2004. № 9. С. 53–62.
14. Мельник В. В., Данилюк М. М., Поцілуйко П. В. Визначення рівня спеціальної фізичної

References

1. Telelim V., Timoshenko R., Prihod'ko Y. Vijskova osvita v sistemi bezpeki ta oboroni. [Military education security and defense]. Nauka i oborona. 2013. № 4. pp. 21–28. (in Ukraine).
2. Ovcharuk O. V. Kompetentnisnij pidhid u suchasnij osviti: svitovij dosvid ta ukraïnski perspektivi [Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian prospects]. Biblioteka z osvितnoi politiki. K.: K.I.S. 2004. 112 p. (in Ukraine).
3. Zeer E. F. Modernizaciya professionalnogo obrazovaniya: kompetentnostnyj podhod [Modernization of vocational education: competence approach]. Obrazovanie i nauka. Vyp. 3. 2004. (in Ukraine).
4. Litvin A. V., Mamrich S. A. Udoskonalennya metodiki navchannya special'nih predmetiv u stupenevij profesijnij pidgotovci fahivciv [Improvement of a technique of teaching of special subjects in the power of skills training]. Visnik Zhitomir's'kogo derzhavnogo universitetu imeni Ivana Franka. 2003. № 9. pp. 123–129. (in Ukraine).
5. Rudnicka K. V. Kompetentnisnij pidhid yak osnova modernizaciï vishchoï osviti [Competence approach as the basis of modernization of higher education]. Vseukr. nauk.-prakt. konf. stud. i molodih vchen.(7–8 zhovt. 2011 r. – Hmel'nickij) HNU, 2011. pp. 63–64. (in Ukraine).
6. Radkevich V. Naukovo-metodichne zabezpechennya rozvitku profesijnioï osviti i navchannya: rezul'tati i perspektivi [Scientific and methodological support of vocational education and training: results and prospects]. Profesijnio-tekhnichna osvita. 2011. № 2. p. 9. (in Ukraine).
7. Olhovij O. M., Panchenko P. V., Piddubnij O. G., Biluha V. M., Korchagin M. V., Marakushin A. I., Novoder'ozhkin G. V. Fizichna pidgotovka v Povitryanih Silah Zbrojnih Sil Ukrainy [Physical training in the Air Forces of Armed forces of Ukraine]. H: HUPS, 2006. – 261 p. (in Ukraine).
8. Taran V. S., Romanchuk S. V. Sovershenstvovanie professionalno-prikladnoj fizicheskoy podgotovki kursantov vysshih voennyh uchebnyh zavedenij [Improving professional-applied physical training of cadets of higher military educational establishments]. Pedagogika, psihologiya ta mediko-biologichni problemi fizichnogo vihovannya i sportu. Za red. S. S. Ermakova. – H. 2007. № 12. pp. 130–133. (in Ukraine).
9. Olhovij O. M. Teoretiko-metodichni osnovi profesijnio-spryamovanoï fizichnoï pidgotovki kursantiv VVNZ ZS Ukrainy [Theoretical and methodological foundations of professional-directed physical training of cadets of VVUZOV armed forces of Ukraine]. H. : HUPS. 2012. 286 p. (in Ukraine).
10. Otkidach V. S., Zolochevs'kij V. V., Yacun A. V., Yarovij M. V. Pidtrimannya fizichnoï pracezdatnosti osobovogo skladu mekhanizovanih pidrozdiliv v zoni ATO [Maintaining physical health of the personnel of the mechanized units in the area ATO]. materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. 29–30 list. 2017. Kiyv : NUOU. 2017. pp. 144–146. (in Ukraine).
11. Poddubnij O. G., Suhorada G. N., Kirpenko V. N. Diferencialnyj podhod k fizicheskoy podgotovke voennosluzhashchih razlichnyh professionalnyh grupp v zavisimosti ot uslovij i trebovanij voenno-professionalnoj deyatel'nosti k ih fizicheskomu sostoyaniyu [Differential approach to physical training of servicemen of various professional groups depending on the conditions and requirements of the military-professional activities to their physical condition]. Fizicheskoe vospitanie studentov. 2009. № 2. pp. 79–83. (in Ukraine).
12. Romanchuk S. V. Fizichna pidgotovka kursantiv vijskovih navchalnih zakladiv Suhoputnih vijsk ZS Ukrainy [Physical training of cadets of military educational institutions of Ukraine]. L. : ASV, 2012. 367 p. (in Ukraine).
13. Paevskij V. V., Shevchenko O. A. Rol fizicheskoy podgotovki v sovershenstvovanii zadach i funkcional'nyh osobennostej uchebno-boevoj deyatel'nosti lichnogo sostava podrazdelenij PPO Suhoputnyh vojsk [The role of physical training in improving functional tasks and peculiarities of combat training activities of the personnel of air defense units of the Land forces]. Pedagogika, psihologiya ta med.-biol. probl. fiz. vihovannya i sportu: zb. nauk. pr. za red. S. S. Ermakova. H. 2004. № 9. pp. 53–62. (in Ukraine).
14. Melnik V. V., Danilyuk M. M., Pociuljko P. V. Viznachennya rivnya special'noï fizichnoï pidgotovlenosti kursantiv v polovih umovah [Determination of the level of special physical readiness of cadets in the field]. Naukovi materialy IX Mizhnarodnoï naukovo-praktichnoï konferenciï «Realizaciya zdorovogo sposobu zhittya – suchasni pidhodi» prisvyachenoï

підготовленості курсантів в польових умовах // Наукові матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи», присвяченої 20-річчю факультету фіз. виховання Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка (18–19 травня 2017 р.). С. 200–204.

15. Афонін В. М., Кізло Л. М. Підвищення рівня підготовленості курсантів військових інститутів при виконанні спеціальних вправ (на прикладі смуги перешкод) // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. № 10. С. 3–5.

16. Борознюк О. В. Формування спеціальних знань і навичок майбутніх офіцерів-зв'язківців у процесі фізичної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Олександр Володимирович Борознюк. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К. 2012. 20 с.

17. Корчагін М. В., Лисак Г. Г., Ольховий О. М. Військово-спортивний комплекс – основа спортивно-масової роботи: навч.-метод. посіб. / Х. : ХУПС, 2009. 52 с.

18. Kamaiev O. I., Hunchenko V. A., Mulyk K. V. et al. Optimization of special physical training of cadets in the specialty «Arms and Military Equipment» on performing professional military-technical standards // Journal of Physical Education and Sport ® (JPES), 18(Supplement issue 4). Art 264, pp. 1808 – 1813. 2018 online ISSN: 2247–806X; p-ISSN: 2247 – 8051; ISSN – L = 2247–8051 © JPES

19. Откидач В. С., Корчагін М. В., Кирпенко В. М. Основні положення Бойової армійської системи (БАРС) в системі спеціальної фізичної підготовки військовослужбовців Повітряних Сил Збройних Сил України // Фізична культура, спорт та здоров'я. XVII Міжнар. наук. прак. конф. (Харків, 7–8 грудня 2017 р.). Харків: ХДАФК. 2017. С. 69–71.

20. Хабчук А. О., Старчук О. О., Пронтенко К. В. Організація спеціальної фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах з урахуванням досвіду АТО: метод. реком. / Житомир : ЖВІ, 2016. 72 с.

21. Одеров А. М., Одерова О. В., Гульоватий В. І. Роль фізичного стану військовослужбовців у забезпеченні їх готовності до бойової діяльності // Матеріали доповідей наук.-метод. конф. «Фізична підготовка особового складу ЗС України, інших військових формувань та правоохоронних органів України: досвід, сучасність, проблеми та перспективи розвитку». Київ: НУОУ. 2014. С. 84–90.

22. Гусак О. Д. Формування психофізичної готовності військовослужбовців аеромобільних підрозділів до професійної діяльності у процесі фізичної підготовки: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Олександр Дмитрович Гусак. ЛДУФК. Львів, 2012. 20 с.

23. Кокун О. М. Сучасні тенденції психофізіологічного забезпечення діяльності фахівців в умовах ризику // Проблеми екстремальної та кризової психології: зб. наук. праць. Харків: УЦЗУ. 2007. Вип. 3. Ч. 1. С. 244–256.

24. Кирпенко В. М., Маракушин А. І., Піддубний О. Г. Оптимізація спеціальної фізичної підготовки курсантів-льотчиків у період льотного

20-ті richchyu fakultetu fizichnogo vihovannya Drogobickogo derzh. ped. un-tu imeni Ivana Franka [The scientific papers of IX International scientific-practical conference "Realization of healthy lifestyle – modern approaches" devoted to the 20 anniversary of the faculty of physical education Drohobych state med. University named after Ivan Franko]. (18 – 19 travnya 2017 r.). pp. 200–204. (in Ukraine).

15. Afonin V. M., Kizlo L. M. Pidvishchennya rivnya pidgotovlenosti kursantiv vijs'kovih institutiv pri vikonanni special'nih vprav (na prikladi smugi pereshkod) [Increasing the level of preparedness of students of military institutions in specific exercises (for example, obstacle course)]. Pedagogika, psihologiya ta mediko-biologichni problemi fizichnogo vihovannya i sportu. 2010. № 10. pp. 3–5. (in Ukraine).

16. Boroznyuk O. V. Formuvannya special'nih znan' i navichok majbutnih oficeriv-zvyazkivciv u procesi fizichnoi pidgotovki: Avtoref. diss... kand. ped. nauk [The formation of special knowledge and skills of future officers-signalers in the process of physical training: Cand. ped. sci. diss. Abstr. J. Nac. ped. un-t im. M. P. Dragomanova. K. 2012. 20 p. (in Ukraine).

17. M.V. Korchagin, G. G. Lisak, O. M. Olhovij Vijskovo-sportivnij kompleks – osnova sportivno-masovoi roboti [Military-sports complex – the basis of sports-mass work]. H. : HUPS, 2009. 52 p. (in Ukraine).

18. Kamaiev O. I., Hunchenko V. A., Mulyk K. V. et al. Optimization of special physical training of cadets in the specialty «Arms and Military Equipment» on performing professional military-technical standards // Journal of Physical Education and Sport ® (JPES), 18 (Supplement issue 4). Art 264, pp. 1808 – 1813. 2018 online ISSN: 2247 – 806X; p-ISSN: 2247–8051; ISSN – L = 2247 – 8051 © JPES (in Romania)

19. Otkidach V. S., Korchagin M. V., Kirpenko V. M. Osnovni polozhennya Bojovoi armijskoj sistemi (BARs) v sistemi specialnoi fizichnoi pidgotovki vijskovosluzhbovciv Povitryanih Sil Zbrojnih Sil Ukraini [The main provisions of the army Combat system (bars) in the system of special physical preparation of servicemen of Air forces of Armed Forces of Ukraine]. Fizichna kultura, sport ta zdorovya. XVII Mizhnar. nauk. prak. Conf. [Physical culture, sport and health. XVII Intern. Sciences. practice. Conf.]. (Harkiv 7–8 grudnya 2017 r.). Harkiv: HDAFK. 2017. pp. 69–71. (in Ukraine).

20. Habchuk A. O., Starchuk O. O., Prontenko K. V. Organizaciya special'noi fizichnoi pidgotovki u vishchih vijs'kovih navchal'nih zakladah z urahuvannyam dosvidu ATO [Organization of special physical training in higher military educational establishments based on the experience of the ATO]. metod. rekom. Zhitomir : ZhVI, 2016. 72 p. (in Ukraine).

21. Oderov A. M., Oderova O. V., Gulovatyj V. I. Rol fizichnogo stanu vijskovosluzhbovciv u zabezpechenni ih gotovnosti do bojovoi diyalnosti [The role of the physical state of the soldiers to ensure their readiness for combat activities]. Materiali dopovidej naukovu-metodichnoi konferencii «Fizichna pidgotovka osobovogo skladu ZS Ukraini, inshih vijs'kovih formuvan' ta pravoohoronnih organiv Ukraini: dosvid, suchasnist', problemi ta perspektivi rozvitku» [Materials of reports of scientific conference "Physical training of personnel of the ARMED forces of Ukraine, other military formations and law enforcement bodies of Ukraine: experience, modern problems and prospects of development"]. Kyiv: NUOU. 2014. p. 84–90. (in Ukraine).

22. Gusak O. D. Formuvannya psihofizichnoi gotovnosti vijs'kovosluzhbovciv aeromobilnih pidrozdiliv do profesijnoi diya'nosti u procesi fizichnoi pidgotovki: Avtoref. diss. ... kand. nauk z fiz. vihovannya i sportu [Formation of psychophysical readiness of servicemen of airmobile units for professional activity in the process of physical training: Cand. diss. Sciences physical education and sport]. LDUFK. Lviv, 2012. 20 p. (in Ukraine).

23. Kokun O. M. Suchasni tendencii psihofiziologichnogo zabezpechennya diyal'nosti fahivciv v umovah riziku [Contemporary trends of psycho-physiological support of activity of specialists in the conditions of risk]. Problemi ekstremalnoi ta krizovoi psihologii: zb. nauk. Prac. [The problems of extreme and crisis psychology: Coll. Sciences. works]. Kharkiv: UCZU. 2007. Vip. 3. Ch. 1. pp. 244–256. (in Ukraine).

24. Kirpenko V. M., Marakushin A. I., Pidubnyi O. G. Optymizatsiia spetsialnoi fizichnoi pidhotovky kursantiv-lotchykiv u period lotnoho

навчання : навч. посіб. Харків : ХУПС, 2013. 112 с.

25. Откидач В. С., Корчагин М. В. Розвиток фізичних якостей спортсменів, які спеціалізуються в бойовому двоборстві у підготовчому мезоциклі, Український журнал медицини, біології та спорту. Т. 4, № 1 (17). 2019. Чорноморський національний університет імені П. Могили, м. Миколаїв. 302–306 с.

navchannia; navchalniy posibnyk [Optimization of special physical training of cadet pilots during flight training: educational manual]. Kharkiv, HNUPS Publ., 2013, 112 p. (in Ukrainian).

25. Otkidach V. S., Korchagin M. V. Rozvitok fizichnih yakostej sportsmeniv, yaki specializuyutsya v bojovomu dvoborstvi u pidgotovchomu mezocikli [The development of physical qualities of athletes specializing in combat biathlon preparatory mesocycle]. Ukraynskiy zhurnal medicini, biologii ta sportu. Tom 4 №1 (17). 2019. Chornomorskij nacionalnij universitet imeni P.Mogili. m. Mikolaiv. 302–306 pp. (in Ukraine).

DOI:

Відомості про авторів:

Откидач В. С.; orcid.org/0000-0002-3859-0128; boboklass@ukr.net; Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, вул. Сумська, 77/79, Харків, 61023, Україна.

Золочевський В. В.; orcid.org/0000-0002-0713-7435; zol_v_v@ukr.net; Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, вул. Сумська, 77/79, Харків, 61023, Україна.

Куришко Є. А.; orcid.org/0000-0003-0862-3838; kurishkoea@ukr.net; Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, вул. Сумська, 77/79, Харків, 61023, Україна.